

NHỮNG KHÓ KHĂN TRONG GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC CHO TRẺ EM Ở GIA ĐÌNH THÀNH PHỐ HIỆN NAY

NGUYỄN THỊ QUYÊN*

Gia đình là tế bào của xã hội, là nơi con người sinh ra và lớn lên, nơi thế hệ trẻ được chăm lo cả về thể chất, trí tuệ, đạo đức và nhân cách để từng bước hoà nhập vào cộng đồng xã hội. Đạo đức của mỗi con người không phải sinh ra đã có, mà nó được hình thành và phát triển trong những môi trường xã hội nhất định. Giáo dục thông qua tình cảm là đặc trưng của gia đình. Sự nuôi dưỡng, chăm sóc và dạy dỗ của cha mẹ là tác nhân đầu tiên, là cầu nối giúp trẻ em thích nghi dần với môi trường xã hội.

Cùng với việc mở rộng cơ chế thị trường và sự chuyển hoá từ cái cũ sang cái mới trong phương thức làm ăn, lối sống, nếp sống và văn hoá gia đình, cuộc sống của gia đình đang đặt ra nhiều vấn đề quan tâm. Họ gặp nhiều thuận lợi và đồng thời cũng không ít khó khăn trong quá trình thực hiện các chức năng, đặc biệt là chức năng xã hội hoá con người, đào tạo thế hệ trẻ. Để làm rõ vấn đề này, theo kết quả khảo sát tại Quận Ba Đình và Huyện Từ Liêm thành phố Hà Nội với dung lượng mẫu là 400 phiếu định lượng và 20 phỏng vấn sâu, những khó khăn mà các bậc phụ huynh gặp phải trong việc thực hiện chức năng giáo dục con cái trong gia đình được rút ra sau đây.

1. Thiếu kiến thức kinh nghiệm

Một trong những khó khăn lớn nhất mà các phụ huynh gặp phải là sự thiếu kiến thức kinh nghiệm. Có tới 47.5% phụ huynh trả lời là gặp khó khăn về vấn đề này. Có những giá trị đối với cha mẹ là đúng nhưng đối với các em thì không còn phù hợp nữa. Khi được hỏi về những khó khăn trong giáo dục con một phụ huynh đưa ra ý kiến: *“Ai cũng muốn con mình là con ngoan trò giỏi nhưng để đạt được mong ước này cũng không đơn giản. Tôi bây giờ không thể giúp con học ở nhà vì kiến thức và cách học bây giờ thay đổi, nhiều khi con hỏi bài mình không trả lời nổi. Riêng về ngoại ngữ và máy tính thì mình chịu hẳn, có những điều mình cho là đúng con lại bảo là sai. Dạy con bây giờ thật không đơn giản”* (Nam, 45 tuổi, làm nghề tự do).

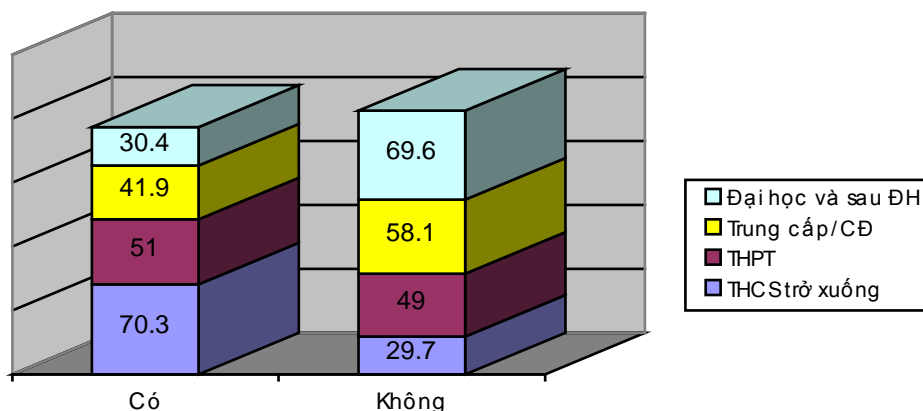
Ngày nay, sự truyền đạt kinh nghiệm sống, kiến thức của cha mẹ đến con cái và ngược lại từ con cái đến cha mẹ. Như vậy không phải chỉ có cha mẹ là người hiểu biết nhiều nhất, là người giỏi nhất, là người thầy duy nhất của con. Lốp trẻ ngày nay có điều

---

* ThS, Học viện Báo chí & Tuyên truyền, Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh

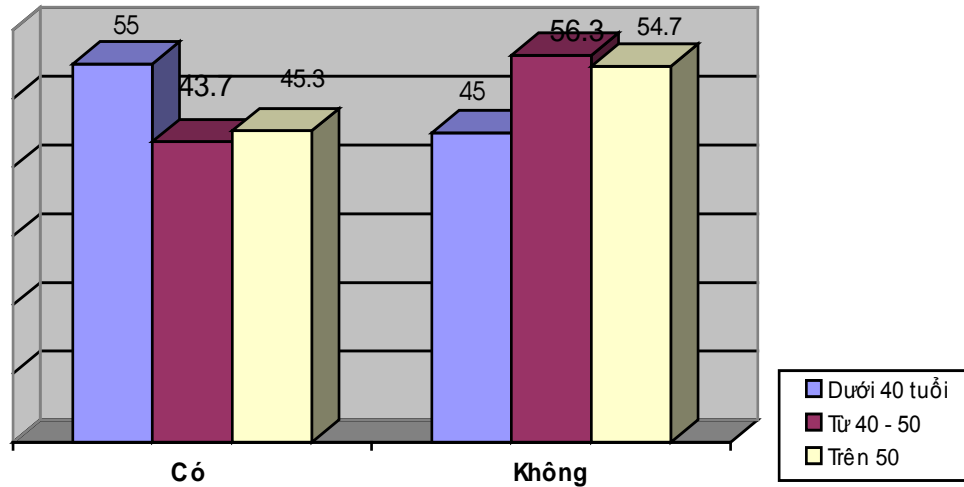
kiện tiếp xúc với nhiều loại thông tin, sách báo nên thu nhận được nhiều kiến thức mới, đặc biệt là việc tiếp xúc thường xuyên với mạng thông tin toàn cầu làm cho họ nhạy bén và năng động. Bởi vậy nhiều điều cha mẹ cần lắng nghe con, tiếp thu những điều mình chưa biết, không áp đặt, vũ đoán gia trưởng. Điều này đòi hỏi các bậc cha mẹ phải có thêm những tri thức mới phù hợp với xã hội và thời đại. Trong gia đình xuất hiện những sự không thống nhất về giá trị chuẩn mực giữa cha mẹ và con cái dẫn tới sự lung túng, thiếu biện pháp kiến thức trong giáo dục con cái của các bậc phụ huynh trong gia đình. Để có thể khắc phục khó khăn này, không có cách nào khác, các bậc cha mẹ ngày nay cần phải làm cuộc cách mạng, đổi mới bản thân, nâng cao trình độ học vấn và hiểu biết để không bị lỗi thời, lạc hậu. Bên cạnh đó việc trau dồi kiến thức kinh nghiệm khoa học thường thức về giáo dục trẻ em trong gia đình cần được các phụ huynh quan tâm; có như vậy mới thực hiện tốt được vai trò của mình trong giáo dục.

Biểu đồ 1: Tương quan giữa trình độ học vấn và ý kiến người trả lời về việc thiếu kiến thức, kinh nghiệm trong quá trình giáo dục đạo đức cho con cái (Tỷ lệ %)

Nhìn vào số liệu của biểu đồ trên ta thấy kiến thức kinh nghiệm trong giáo dục đạo đức cho con tỉ lệ thuận với trình độ học vấn; trình độ học vấn càng cao thì càng ít gặp khó khăn trong thiếu kiến thức kinh nghiệm. Số phụ huynh có học vấn từ trung học cơ sở trở xuống có 70.3% nhận thấy họ không có đủ kiến thức kinh nghiệm để giáo dục con. Số cha mẹ có trình độ đại học và sau đại học ít gặp khó khăn nhất trong vấn đề này so với các trình độ học vấn khác (69.6%). Tuy mức độ khó khăn của các thang trình độ học vấn có khác nhau song ở mức nào thì cũng có những phụ huynh không đủ kiến thức kinh nghiệm trong giáo dục đạo đức cho con cái. Ngay cả những người có trình học vấn cao thì vẫn có 30.4% trả lời là gặp gặp khó khăn ở nội dung này. Điều này đòi hỏi các phụ huynh phải suy nghĩ nghiêm túc và có cách khắc phục để vượt qua những hạn chế của chính bản thân nhằm thực hiện tốt vai trò làm cha mẹ trong việc giáo dục con cái trong gia đình.

Biểu đồ 2: Tương quan giữa Tuổi và ý kiến NTL về việc “thiếu kiến thức, kinh nghiệm” trong quá trình giáo dục đạo đức cho con cái (Tỷ lệ %)

Số liệu trên là sự phản ánh một thực tế cuộc sống, ở những người cao tuổi, khi đã tích lũy được một số vốn kiến thức và kinh nghiệm sống thì ít gặp khó khăn về vấn đề này. Ngược lại, những người dưới 40 tuổi sự từng trải với cuộc sống chưa nhiều, hơn nữa phần lớn trong số họ con đầu mới bước vào lứa tuổi học sinh THCS nên họ chưa có kiến thức kinh nghiệm nuôi dạy con ở tuổi vị thành niên. Kinh nghiệm kiến thức về mọi mặt của một con người không phải tự nhiên mà có được mà phải qua quá trình tích lũy lâu dài thông qua quá trình học tập ở trường lớp và đặc biệt là quá trình tự học. Quá trình này cũng phải gắn với sự trải nghiệm, gắn với những thực tiễn mà mỗi người nhận biết được trong cuộc sống hàng ngày. Như vậy đòi hỏi các bậc cha mẹ nhất là những người trẻ tuổi bằng nhiều cách khác nhau, nâng cao vốn kiến thức kinh nghiệm sống của bản thân để truyền dạy cho con cái.

2. Thiếu thời gian

Khó khăn lớn thứ hai mà các phụ huynh gặp phải là thiếu thời gian giành cho việc giáo dục con cái trong gia đình. Có tới 40.8% các phụ huynh gặp phải khó khăn về vấn đề này. Trong xã hội, mỗi loại ngành nghề đòi hỏi cường độ và thời gian làm việc khác nhau. Và loại hình nghề nghiệp của cha mẹ cũng có tác động không nhỏ đến lượng thời gian mà cha mẹ dành để giáo dục đạo đức cho con. Kết quả điều tra cho thấy:

Bảng 1: Tương quan nghề nghiệp và thời gian/ ngày NTL dùng để giáo dục đạo đức con cái

Đơn vị: Tỷ lệ %

Thời gian/ ngày	Công nhân, sx tiểu thủ công	Buôn bán dịch vụ	Cán bộ viên chức Nhà Nước, Bộ đội, công an	Cán bộ nhân viên doanh nghiệp tư nhân	Lao động phổ thông	Về hưu/ già yếu không làm việc	Không nghề/ không việc	Nông nghiệp
> 1h/ 1 ngày	48.6	33	48.8	34.5	45.2	40.7	46.7	46

Thời gian/ ngày	Công nhân, sx tiểu thủ công	Buôn bán dịch vụ	Cán bộ viên chức Nhà Nước, Bộ đội, công an	Cán bộ nhân viên doanh nghiệp tư nhân	Lao động phổ thông	Về hưu/ già yếu không làm việc	Không nghề/ không việc	Nông nghiệp
1h – 2h/ ngày	40	40	33.5	51.7	43.5	55.6	30	40
2h- 3h/ ngày	11.4	6.2	13.1	10.3	11.3	0	10	20
> 3h/ ngày	0	3.1	4.6	3.4	0	3.7	13.3	6

Nhìn vào số liệu trình bày ở bảng trên, chúng ta thấy ở tất cả các ngành nghề số thời gian trong ngày mà phụ huynh dành cho con dưới 1 giờ chiếm tỷ lệ cao nhất. Do yêu cầu của công việc và lao động, tỷ lệ bậc cha mẹ thấy khó khăn vì thiếu thời gian giáo dục con lớn nhất rơi vào nhóm cán bộ công nhân viên chức nhà nước (chiếm 48.8%). Phần lớn những người làm công nhân, nông dân hay cán bộ doanh nghiệp cũng thấy khó khăn về vấn đề này. Như vậy có thể nói phần lớn tầng lớp trí thức, công nhân và những người buôn bán thiếu thời gian để giáo dục đạo đức cho con hơn những tầng lớp khác. Những người làm cán bộ, công nhân viên nhà nước hay doanh nghiệp đòi hỏi phải có một lượng giờ giấc làm việc nhất định, hơn nữa họ phải tuân theo một quy tắc nhất định của công ty, cơ quan. Chính vì vậy, họ không được tự do về thời gian như những người về hưu không làm việc.

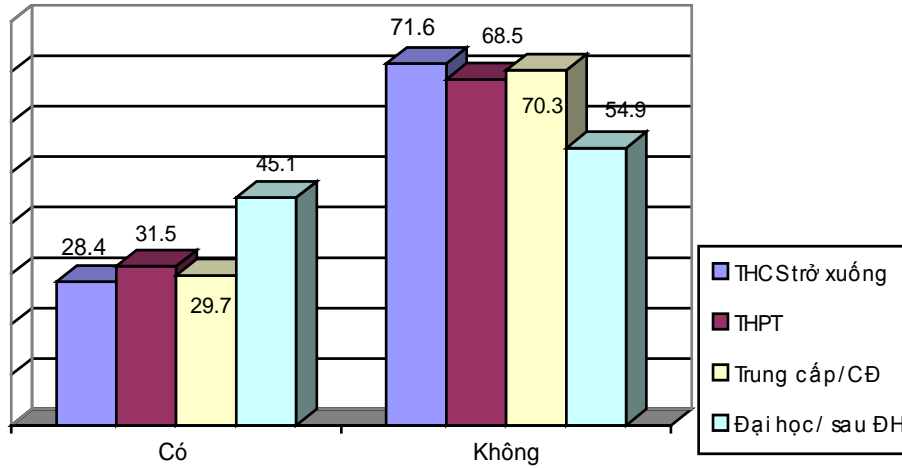
Việc dành thời gian gần con, kèm con học, con chơi, trao đổi tâm tình với con... là hết sức cần thiết. Cha mẹ thực sự phải là người bạn lớn của con, đồng hành cùng con trong suốt cuộc đời đặc biệt là ở lứa tuổi vị thành niên. Nhưng trên thực tế, do sức ép của lao động và công việc các bậc phụ huynh gặp khó khăn trong việc thiếu thời gian giáo dục con.

Kết quả khảo sát cho thấy có gần 40% các bậc cha mẹ ở những trình độ khác nhau có khó khăn là thiếu thời gian quan tâm chăm sóc giáo dục con. Đặc biệt, trình độ học vấn đại học và sau đại học thì vấn đề lại càng trầm trọng hơn; có tới 56.9% ý kiến của nhóm học vấn này thiếu thời gian giáo dục đạo đức cho con. Trong xã hội, thường nhóm có học vấn cao là nhóm có vị thế, vai trò quan trọng, thậm chí nhiều người là cán bộ chủ chốt trong cơ quan, đơn vị; công việc bên ngoài đã chiếm quá nhiều thời gian khiến cho nhóm học vấn này ít có thời gian giành cho con. Bên cạnh đó, một số nghề nghiệp đòi hỏi phải đi công tác xa nên quỹ thời gian của họ hết sức eo hẹp. Dù làm công việc gì, quan trọng và bận rộn đến đâu thì việc dành thời gian bên con, chăm sóc giáo dục con là việc làm vô cùng cần thiết, nhất là trong một xã hội đang biến đổi.

3. Không thống nhất về giá trị chuẩn mực giữa cha mẹ và con cái

Một trong những yếu tố ảnh hưởng không nhỏ tới kết quả giáo dục là sự không thống nhất về giá trị chuẩn mực giữa cha mẹ và con cái. Có 34% các phụ huynh trả lời gặp phải khó khăn này. Tương quan giữa trình độ học vấn của cha mẹ với nội dung này chúng ta có kết quả sau:

Biểu đồ 3: Tương quan TĐHV và sự không đồng nhất về giá trị chuẩn mực giữa cha mẹ và con cái trong quá trình giáo dục đạo đức: (Tỷ lệ%)

Như vậy, ở tương quan này có sự thay đổi theo chiều hướng khác so với những tương quan đã phân tích ở trên. Ở trình độ đại học và sau đại học có tới 45.1% cho rằng họ gặp phải khó khăn này. Trong khi đó, ở những trình độ thấp hơn tỷ lệ này cũng thấp hơn khá nhiều, đặc biệt là ở trình độ từ trung học cơ sở trở xuống tỷ lệ gặp khó khăn trong giáo dục với nội dung này lại là thấp nhất 28.4%. Có thể nói các phụ huynh có trình độ học vấn thấp thường nhìn nhận các vấn đề đơn giản hơn; bên cạnh đó do học vấn có hạn nên nhiều khi họ cũng không đòi hỏi quá cao ở con em mình. Nền kinh tế thị trường đang làm sáo trộn các chuẩn mực; nó gây ra sự khủng hoảng trong định hướng giá trị, tồn tại nhiều kiểu loại giá trị chuẩn mực khác nhau trong xã hội. Thực tế cuộc khảo sát cho thấy, nhiều ý kiến bộc lộ rõ sự lo lắng băn khoăn đối với vấn đề đạo đức của thế hệ trẻ hiện nay. Khi nói về khó khăn giữa cha mẹ và con cái trong quá trình giáo dục có ý kiến cho rằng: “*Các con chị ở trường được đánh giá là chăm ngoan học giỏi. Vậy mà ở nhà lại khác, không hiểu các con suy nghĩ gì, mình làm mọi điều là chỉ để mong điều tốt cho con. Nhiều khi thấy con sai mình phân tích để nó hiểu thì nó phản ứng bằng cách làm lì, nó còn cãi lại mình biết gì mà nói, thậm chí nó còn bảo mình là lạc hậu, cổ hủ. Những lúc như vậy mình thấy bức bối, buồn và cảm thấy bất lực*”.

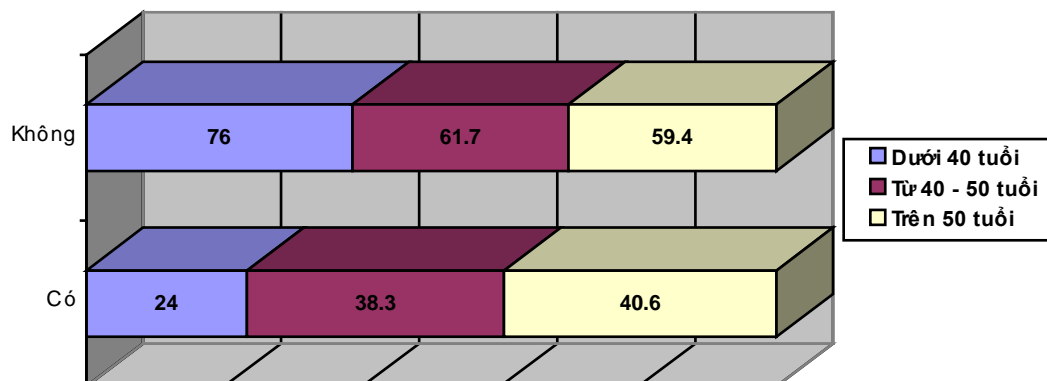
(Nữ, 44 tuổi, làm ruộng)

Rõ ràng việc giáo dục con trẻ hiện nay không phải là dễ. Để giáo dục được con rất cần có sự thống nhất về nội dung và giá trị chuẩn mực giữa cha mẹ và con cái. Việc đòi hỏi cao ở con cũng đồng thời với việc các bậc phụ huynh phải nâng cao nhận thức, hiểu biết, chấp nhận những thay đổi theo chiều hướng tích cực, điều chỉnh và ngăn chặn những hành vi suy nghĩ lệch chuẩn ở con cái để đạt được mục tiêu giáo dục.

Tuổi tác cũng là một yếu tố có khả năng ảnh hưởng tới sự không thống nhất giá trị

chuẩn mực đạo đức. Tương quan giữa tuổi và vấn đề này chúng ta có biểu số liệu sau:

Biểu đồ 4: Tương quan Tuổi và sự không thống nhất về giá trị chuẩn mực đạo đức giữa cha mẹ và con cái trong quá trình giáo dục đạo đức (Tỷ lệ %)

Nhìn vào biểu đồ ta thấy ở những người dưới 40 tuổi ít gặp phải khó khăn trong vấn đề này. Ở nhóm người này, khoảng cách tuổi giữa cha mẹ và con cái không nhiều nên mâu thuẫn thế hệ không quá lớn. Bên cạnh đó, những phụ huynh này do còn ít tuổi nên cũng năng động dễ tiếp thu cái mới và suy nghĩ thoáng hơn lớp người cao tuổi. Ở những người cao tuổi những giá trị chuẩn mực theo năm tháng đã ăn sâu vào trong tư tưởng; thay đổi những suy nghĩ của họ không thể một sớm một chiều. Chính vì vậy nên giữa thế hệ người cao tuổi và lớp trẻ thường xảy ra mâu thuẫn thế hệ do không thống nhất về giá trị chuẩn mực. Có những vấn đề lớp trẻ cho rằng bình thường thì người cao tuổi lại cho là bất thường và không thể chấp nhận được. Để khắc phục được vấn đề này cần phải tạo ra không khí cởi mở trao đổi giữa ông bà với cháu, cha mẹ và con cái, giữa người cao tuổi với thế hệ trẻ trong gia đình. Thông qua đó, giữa hai thế hệ có sự hiểu biết và thông cảm sẻ chia; cần phải đề cao mối quan hệ tình cảm để giải quyết những mâu thuẫn thế hệ trong gia đình. Tiếp theo là sự không thống nhất về nội dung, phương pháp giáo dục giữa người lớn trong gia đình cũng là một khó khăn đáng kể (chiếm 19.8%) trong việc thực hiện chức năng giáo dục. Trong giáo dục trẻ em một trong những điều tối kỵ là: “trống đánh xuôi, kèn thổi ngược”. Nếu giữa cha và mẹ không thống nhất về cách thức dạy bảo con sẽ dẫn tới phản tác dụng. Mỗi người dạy một cách con cái không biết nghe ai, không biết đâu thực sự là chuẩn mực đúng, sai sẽ dẫn tới những sai lầm trong nhận thức và hành động. Nghiêm trọng hơn có thể dẫn tới việc con cái coi thường cha hoặc mẹ và có những hành vi chống đối. Trong gia đình cần thiết phải có sự thống nhất về cách thức dạy con, phải có sự đồng tâm nhất trí và thường xuyên trao đổi giữa cha và mẹ, giữa cha mẹ với con; có như vậy thì kết quả giáo dục mới hiệu quả.

Kết luận

Quá trình phát triển của một cá thể người gắn liền với gia đình và giáo dục gia đình.

Trong giai đoạn hiện nay, vấn đề giáo dục đạo đức cho thế hệ trẻ được đặt trên một nhận thức mới - từ nhận thức coi con người là mục tiêu, là động lực của sự phát triển xã hội, toàn xã hội tập trung nguồn lực cho giáo dục. Sự tác động của nền kinh tế thị trường đang có những ảnh hưởng sâu sắc cả theo hướng tích cực lẫn tiêu cực tới mọi mặt của đời sống xã hội nước ta, tới hệ thống các giá trị và quy phạm đạo đức. Kết quả giáo dục và rèn luyện của trẻ em chưa được tốt thể hiện qua sự đánh giá của nhà trường cũng như ý kiến của các bậc phụ huynh. Hầu hết các phụ huynh đều nhận thức được tầm quan trọng của giáo dục đạo đức trong gia đình đối với sự hình thành và phát triển nhân cách của trẻ em trong giai đoạn hiện nay. Tuy nhiên do áp lực của công việc và hoạt động kiếm sống nhiều bậc cha mẹ gặp phải khó khăn thiếu thời gian quan tâm chăm sóc, giáo dục cái. Bên cạnh đó, sự không thống nhất về giá trị chuẩn mực giữa cha mẹ và con cái dẫn tới sự bất đồng và mâu thuẫn thế hệ diễn ra trong gia đình. Trong một xã hội đang biến đổi, do hạn chế về tri thức, về trình độ hiểu biết, về kinh nghiệm cuộc sống, về phương pháp và kỹ năng giáo dục nên nhiều bậc cha mẹ chưa làm tốt vai trò của mình trong việc thực hiện chức năng giáo dục. Điều này thể hiện rõ trong đánh giá của các bậc cha mẹ về vấn đề giáo dục đạo đức trong gia đình hiện nay là “chưa tốt lắm”. Như vậy các bậc cha mẹ đã tự nhận thấy những thay đổi về chuẩn mực giá trị đạo đức, tự nhận thấy những khó khăn cần phải khắc phục cũng là thể hiện sự quan tâm của họ tới giáo dục đạo đức cho con mình. Để giáo dục con cái đạt kết quả các phụ huynh cần phải tháo gỡ những khó khăn trên, dành thời gian, tâm sức cho việc thực hiện vai trò làm cha mẹ; bằng tình thương và trách nhiệm để nuôi dạy con nên người hữu ích./.

Tài liệu tham khảo

1. *Vai trò của gia đình trong xây dựng nhân cách con người Việt Nam* (1996), Nxb Phụ nữ, Hà Nội.
2. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X* (2006), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
3. Đảng Cộng sản Việt Nam (1997), *Xây dựng gia đình văn hoá trong sự nghiệp đổi mới*, Nxb Chính trị Quốc gia.
4. *Luật bảo vệ chăm sóc giáo dục trẻ em*, Nước Cộng hoà XHCN Việt Nam.
5. Phạm Tất Dong, Lê Ngọc Hùng (1997)(đồng chủ biên), *Xã hội học*, Nxb Đại học Quốc gia, Hà Nội.
6. Nguyễn Thanh Bình (2002), *Những vấn đề cấp bách trong giáo dục con ở lứa tuổi thiếu niên trong gia đình thành phố hiện nay*, Nxb Đại học Quốc gia.
7. Phạm Khắc Chương (1998), *Giáo dục gia đình*, Nxb Giáo dục.